

Štyridsať rokov Ústavu krajinnej ekológie SAV

S rešpektom, úctou a optimizmom sme si slávnostným seminárom na smolenickom zámku 7. marca 2005 pripomenuli roky zrelosti Ústavu krajinnej ekológie SAV. Mnohí z pracovníkov ústavu prežili v ňom prakticky celú svoju profesionálnu kariéru, veď štyridsať rokov je vlastne aktívne obdobie jednej generácie.

Seminár sa niesol v oslavno-pracovnom duchu. Na začiatky spojené so založením ústavu, jeho slávou i násilnými transformáciami zaspomínal v úvodnom referáte zakladateľ a dlhoročný riaditeľ Ústavu krajinnej ekológie SAV, prof. RNDr. Milan Ružička, DrSc. Terajší ústav vznikol ako Ústav biológie krajiny SAV 1. januára 1965, príprava sa však začala už r. 1961: pionierskou prácou o vplyve exhalátov na vegetáciu. Riaditeľ ústavu od začiatku uplatňoval zásadu, že teóriu treba rozvíjať na riešení praktických úloh. Už vtedy bolo treba presadzovať prístup, aby veda mala náskok pred praxou. Dnešný názov nesie ústav od 1. júla 1990. Súčasný riaditeľ, Ing. Július Oszlányi, CSc., nadviazal na slová svojho predchodcu a sústredil sa na zhodnotenie aktivít ústavu hlavne po r. 1990, keď sa etabloval ako interdisciplinárne vedecké pracovisko pre základný a aplikovaný krajinnoekologický výskum. Za najvýznamnejšie výsledky ÚKE SAV možno považovať:

- Založenie Medzinárodnej asociácie krajinnej ekológie – IALE počas sympózia v Piešťanoch r. 1982.
- Začlenenie metodiky krajinnoekologického plánovania LAN-

- DEP do Agendy 21, jedného zo zásadných výstupov Summitu Zeme, ktorý sa konal v Riu de Janeiro (1992).
- Využitie odborných podkladov a stanovísk vypracovaných v ÚKE SAV na medzinárodnom súdnom dvore v Haagu počas súdneho procesu Gabčíkovo – Nagymaros.
- Začlenenie metodík krajinnoekologického plánovania a územného systému ekologickej stability do národnej legislatívy.
- Akreditáciu v Európskej komisii pre riešenie ekologickej a environmentálnych projektov (Central Consultancy Register).
- Akreditáciu v A kategórii v rámci vedeckých pracovísk SAV.
- Zaradenie do medzinárodnej siete excelentných vedeckých pracovísk v problémovom okruhu *dlhodobý ekosystémový výskum*.
- Zaradenie ako expertné pracovisko Európskej komisie v oblasti životného prostredia, ochrany prírody a biodiverzity prostredníctvom projektov Phare Topic Link on Nature Conservation, Európske Tematické Centrum pre ochranu prírody a biodiverzity, Európske Tematické Centrum pre biodiverzitu.
- Výraznú medzinárodnú spoluprácu – účasť v projektoch 5. a 6. rámcového programu EÚ (12 projektov), PHARE, UNDP, COST, INTAS, EUREKA, ESPIRIT, NATO, UNESCO, CERN, ESF, IAEA. Viacerí pracovníci pôsobia ako národní reprezentanti a evalvátori v rámci EK a NATO.

- Získanie viacerých ocenení: Cena ministra životného prostredia SR, Modrá planéta, Fórum pedagogiky, Zlatý kosák, Cena primátora hlavného mesta SR Bratislavy a ďalších.

Pracovníkom ÚKE SAV prišli za blahoželať predstavitelia SAV, MŽP SR, spolupracujúcich organizácií, najmä tých, ktoré aplikujú výsledky krajinnoekologického výskumu v praxi, ako aj kolegovia z celého Slovenska i z partnerských pracovísk v ČR. Podpredseda SAV, prof. MUDr. Fedor Čiampor, DrSc., vo svojom príhovore zdôraznil, že ústav patrí k špičkovým pracoviskám SAV, o čom svedčí aj jeho akreditovanie v najvyššej kategórii. Ďalej o. i. povedal, že dnes je tento ústav s 55 pracovníkmi jeden z najvýkonnejších v rámci SAV, má 33 partnerských organizácií v 15 krajinách EÚ, od r. 1999 rieši 31 projektov v spolupráci so zahraničím a 10 multilaterálnych projektov v rámci vedeckých programov EÚ.

V mene ministra životného prostredia SR L. Miklósa vystúpil riaditeľ sekcie ochrany prírody a krajiny, RNDr. Jozef Klinda, ktorý vyzdvihol najmä prínos ústavu pri tvorbe legislatívy a metodických postupov, predovšetkým pri spracúvaní krajinnoekologických plánov a územných systémov ekologickej stability. Riaditeľ ŠOP SR v Banskej Bystrici, Ing. Peter Urban, PhD., ocenil aktivity ÚKE SAV pri mapovaní biotopov, tvorbe európskej siete chránených území NATURA 2000, ako i pri tvorbe manažmentových plánov chránených území. Význam implementácie krajinnoekologic-

kých regulatívov do priestorového rozvoja mesta Bratislava vyzdvihol zástupca magistrátu Ing. S. Tokoš, pre ktorý ústav spracoval viacero ekologických štúdií.

Posledná bola prezentácia zástupcu obce Suchá nad Parnou, Mgr. Petra Cibiru. Priblížila jednak praktické skúsenosti s realizáciou ekologickej siete v poľnohospodárskej krajine, jednak skúsenosti s budovaním Prírodného environmentálneho laboratória, ktoré sa uskutočnilo pod odborným vedením pracovníkov ÚKE SAV.

Na slávnostnom seminári odznelo veľa povzbudivých i ďakovných slov. Mnohí odborníci, ktorých tento ústav vychoval, pôsobia dnes v dôležitých funkciách. Dekan FPV UKF v Nitre, prof. RNDr. Libor Vozár, DrSc., odovzdal riaditeľovi ÚKE SAV Ing. Júliusovi Oszlányimu, CSs., pamätnú medailu Univerzity Konštantína Filozofa. Kvety a ďakovné listy dostali mnohí pracovníci ústavu, dnešní, bývalí i tí, ktorí s ÚKE SAV spolupracujú.

Vedecké pracovisko, ako je Ústav krajinnej ekológie SAV, by naplnilo aj program jednej konfe-

rencie, má aj svoju tradíciu i svoju originálnu atmosféru. Prelína sa tu diverzita názorov, pohľadov, ale aj ich súlad. Rozdielnosť v jednote a jednota v rozdielnosti charakterizujú dynamicky sa rozvíjajúce, tímovo zamerané komunity. Práve toto je pre ústav typické a prinieslo mu úspech. Dalším významným, a stále aktuálnym atribútom ústavu je poskytovanie podmienok na generovanie spektra hľadísk a myšlienkových postupov pri riešení problémov výskumu a ekologicky optimálneho riadenia krajiny. A napokon je to aj schopnosť pracoviska integrovať mnohorozmernosť profesionálneho zamerania svojich pracovníkov, ktorí sa chcú v tímovej práci zmysluplne realizovať.

Zita Izakovičová
Juraj Hreško
Marta Círanová

Kormorán (*Phalacrocorax carbo*), ktorý bol ešte nedávno chráneným druhom vo väčšine Evropy, sa veľmi rýchle rozmnožil. Z odhadovaných 800 párov v šedesiatych letech se evropská populace zväčšila na 150 000 párov v polovine devadesiatych let. Také v ČR a SR se populace kormoránů silně zväčšily. Stalo se tak hlavně vlivem migrujících jedinců ze severní Evropy, kteří se ve střední Evropě vyskytují zejména v zimním období. Například během zimního sčítání vodních ptáků v ČR r. 2004 se ukázalo, že kormorán je zde druhým nejpočetnějším ptákem po kachně divoké. Kormoráni loví ve větších skupinách a kromě toho, že ryby vychytají, značnou část rybích osádek při lovu poškodí, což má pro ně často smrtelné následky. Je pochopitelné, že takové množství ptáků působí škody, zejména v oblastech s chovem ryb. Rybáři usilují o regulaci stavů kormorána, a tak přibývá konfliktů mezi nimi a ochránci přírody, kteří preferují jeho ochranu. Tento problém je celoevropský.

Program INTERCAFE má tři hlavní pracovní skupiny: první se zabývá ekologickými údaji o kormoránu (ekologickými databázemi) a jejich analýzou, druhá studuje konflikty v jednotlivých oblastech s cílem navrhnout jejich řešení a třetí skupina se zabývá syntézou vědeckého poznání s politikou s cílem navrhnout nejlepší praktická řešení. Kromě toho působí v rámci programu řada pracovních skupin, např. jedna zpracovává manuál o kormoránovi, další studuje historická data o hnízdicích koloniích a speciální skupiny se zabývají problematikou kormorána v rybníčních oblastech a na pobřeží Baltského moře. Zvláštností tohoto programu je skutečnost, že do něho přizvali odborníky s nejrůznějšími profesijním zaměřením. Působí v něm biologové, ekologové, ekonomové, sociologové, zástupci rybářů, atd.

Pokračovanie na s. 111

Ochrana biodiverzity a přemnožení kormorána v Evropě

Program COST E635 INTERCAFE je typickým příkladem programu řešení konfliktu mezi ochranou biodiverzity a udržitelným rozvojem lokální populace člověka, zejména rybářů. Jeho cílem je podpořit výzkum vztahů mezi kormorány (*Phalacrocorax carbo*) a rybářstvem a vytvořit management populací kormorána na základě interdisciplinárního (biologicko-ekonomicko-sociologického) přístupu. Důraz se klade na komunikační strategii zmírňující konflikt

ty mezi ochránci přírody a lokálním obyvatelstvem v Evropě a na výměnu informací s cílem zlepšit komunikaci s klíčovými hráči v územích (tzv. *stakeholdery*) s výskytem kormorána. Zvláštní pozornost se v této souvislosti věnuje nově přistoupivším zemím EU, mezi nimi ČR a SR. Programu se účastní dalších 25 evropských zemí a Izrael.

Hlavní příčinou konfliktů ochrany přírody a rybářů v celé Evropě je rychlý nárůst populace kormorána.